

ISSN 2616-6798

ІНФОРМАЦІЯ --- І ПРАВО

**НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ з проблем
інформаційного права,
правової інформатики,
інформаційної і національної безпеки,
інформації в інших галузях права**

Редакційний штат

Наукова рада журналу

Пилипчук Володимир Григорович, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України – *голова наукової ради.*

Бебик Валерій Михайлович, доктор політичних наук, професор – *зас. голови наукової ради.*

Дубровіна Любов Андріївна, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України – *зас. голови наукової ради.*

Копан Олексій Володимирович, доктор юридичних наук, професор.

Куйбіда Василь Степанович, доктор наук з державного управління, професор.

Марущак Анатолій Іванович, доктор юридичних наук, професор.

Нор Василь Тимофійович, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України.

Онщенко Олексій Семенович, доктор філософських наук, професор, академік НАН України.

Петришин Олександр Віталійович, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України.

Покутний Сергій Іванович, доктор фізико-математичних наук, професор.

Савінова Наталія Андріївна, доктор юридичних наук, с.н.с.

Скулиш Євген Деонізієвич, доктор юридичних наук, професор.

Таланчук Петро Михайлович, доктор технічних наук, професор.

Тихий Володимир Павлович, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України.

Фурашев Володимир Миколайович, кандидат технічних наук, доцент, с.н.с.

Шемшученко Юрій Сергійович, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України.

Редакційна колегія

Буханевич Олександр Миколайович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України – *голова редакційної колегії.*

Брижко Валерій Михайлович, доктор філософії з юридичних наук, с.н.с. – *зас. голови редакційної колегії.*

Довгань Олександр Дмитрович, доктор юридичних наук, професор – *зас. голови редакційної колегії.*

Арістова Ірина Василівна, доктор юридичних наук, професор.

Баранов Олександр Андрійович, доктор юридичних наук, с.н.с.

Беднарук Вальдемар, доктор габілітований (Люблінський католицький університет, Польща).

Беляков Костянтин Іванович, доктор юридичних наук, професор.

Вронська Тамара Василівна, доктор історичних наук, с.н.с.

Дзьобань Олександр Петрович, доктор філософських наук, професор.

Доронін Іван Михайлович, доктор юридичних наук, доцент.

Золотар Ольга Олексіївна, доктор юридичних наук, с.н.с.

Корж Ігор Федорович, доктор юридичних наук, с.н.с.

Ланде Дмитро Володимирович, доктор технічних наук, професор.

Настюк Василь Якович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України.

Ткачук Тарас Юрійович, доктор юридичних наук, доцент.

Чистоклетов Леонтій Григорович, доктор юридичних наук, професор.

Шевчук Олександр Михайлович, доктор юридичних наук, доцент.

Шеффлер Томаш, доктор філософії з юридичних наук (Вроцлавський університет, Польща).

Явище фрустрації в інформаційній сфері

І.Ф. КОРЖ

9-21

Концептуалізація протиріч безпеки в епоху постмодерну: феноменологічний аспект

О.П. ДЗЬОБАНЬ, П.М. ФІВКІН

22-35

Екзистенція як гуманістична методологія права в інформаційному суспільстві

В.А. ЯЩЕНКО

36-44

Екзистенційність визначення парадигми правового регулювання застосування штучного інтелекту

(частина 1)

О.А. БАРАНОВ

45-61

Правове регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі та Україні: основні підходи та права людини

О.В. ТАРАН, В.Д. ГАВЛОВСЬКИЙ

62-67

Генезис правового регулювання web та модель електронної юрисдикції Метавсесвіту

О.В. КОСТЕНКО, Д.В. ЖУРАВЛЬОВ, В.М. ФУРАШЕВ, О.С. ДНІПРОВ

68-83

Формування і аналіз мереж подій у сфері парламентського контролю на основі застосування систем штучного інтелекту

Д.В. ЛАНДЕ

84-89

PDF

Гнучка структура даних в мережевих ресурсах правової інформації

С.М. БРАЙЧЕВСЬКИЙ

90-97

PDF

Великі Дані для прийняття рішень і досягнення Цілей сталого розвитку: стан правового регулювання

М.В. ДУБНЯК

98-109

PDF

Патентування винаходів, створених з використанням штучного інтелекту: проблеми теорії та практики

Г.О. АНДРОЩУК, О.Ф. ДОРОШЕНКО, Л.І. РАБОТЯГОВА

110-124

PDF

Захист натренованих нейронних мереж авторським правом та правом особливого роду

А. ТАРАСЮК

125-132

PDF

Забезпечення конфіденційності персональних даних у трудових відносинах у зв'язку з поширенням використання технологій штучного інтелекту

Т.М. КРОНІВЕЦЬ, В.С. ДОРОШ

133-138

PDF

Досвід США зі створення та розбудови Кіберкомандування: уроки для України

Н.А. ТКАЧУК

139-149

PDF

Сучасні тенденції нормативного забезпечення інституційного формування кібервійськ (кіберсил): досвід деяких країн НАТО

О.П. ФЕДІЄНКО

150-161

Основи правового регулювання інформаційної сфери у державі Ізраїль

В.В. БЕЛЄВЦЕВА

162-169

Обробка інформації про пасажирів як ефективний інструмент протидії тероризму

Б.Д. ЛЕОНОВ, Я.В. ШЕВЧУК

170-179

Правове забезпечення протидії екстремізму

Г.Б. МАЛАХОВ

180-187

Агресія РФ у кіберпросторі як загроза національній безпеці України

Ю.П. КАЛАЙДА

188-194

Теоретико-методологічні підходи до управління ризиками кібербезпеки на об'єктах критичної інфраструктури: реагування на кіберінциденти та менеджмент кризових ситуацій

В.Р. ФЕДИК, Г.В. ДЕНИСЕНКО

195-202

Регулювання міжнародно-правового статусу журналістів під час війни

О.Л. СКУТЕЛЬНИК

203-209

Відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права

В.В. МАНЬГОРА, Л.С. ГОРОБЕЦЬ, Г.Т. ЗАБЕЛІН

210-218

Особливості еволюції військової юстиції у країнах-членах НАТО

М.В. БЕЛАНЮК

219-240

Відновлення військової прокуратури, як елементу системи органів військової юстиції України

О.В. ШАМАРА

241-250

Інформація за іншими предметними напрямками досліджень за спеціалізаціями в галузі знань 08 – “Право”

УДК 347.44

МАНЬГОРА В.В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри права Вінницького національного аграрного університету.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3812-3797>.

ГОРОБЕЦЬ Л.С., студентка 4 курсу факультету менеджменту та права Вінницького національного аграрного університету.

ЗАБЕЛІН Г.Т., магістр факультету менеджменту та права Вінницького національного аграрного університету.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

Анотація. У статті досліджується важливий аспект міжнародного права, а саме відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права (МГП) під час війни, розглянуто форми відповідальності, такі як індивідуальна, колективна та державна відповідальність за порушення гуманітарних норм. Наголошено на важливості забезпечення дотримання МГП і притягнення осіб, організацій і держав до відповідальності за тяжкі порушення, такі як злочини проти людяності, військові, злочини, геноцид та агресія. Визначено, що відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права спрямована на запобігання подібним порушенням у майбутньому та відновлення порушених гуманітарних норм та прав людини. Зроблено акцент на важливій ролі відповідальності за порушення МГП у підтриманні глобального миру, безпеки та захисті уразливих груп в умовах конфлікту.

Ключові слова: міжнародне гуманітарне право, відповідальність в міжнародному праві, відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права.

Summary. The article examines an important aspect of international law, namely responsibility for violations of international humanitarian law (IHL) during war, and examines forms of responsibility such as individual, collective, and state responsibility for violations of humanitarian norms. The importance of ensuring compliance with IHL and holding individuals, organizations and states accountable for serious violations such as crimes against humanity, war crimes, genocide and aggression was emphasized. It was determined that responsibility for violations of international humanitarian law is aimed at preventing similar violations in the future and restoring violated humanitarian norms and human rights. Emphasis is placed on the important role of responsibility for violations of IHL in maintaining global peace, security and protection of vulnerable groups in conflict.

Keywords: international humanitarian law, responsibility in international law, responsibility for violations of international humanitarian law.

Постановка проблеми. Актуальність дослідженої теми є однозначною, адже зараз ми спостерігаємо як рф порушує абсолютно усі норми міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) у нічим необґрунтованій збройній агресії проти України. Це пояснює необхідність проведення дослідження поняття та аналізу видів відповідальності за порушення норм МГП. Проведення аналізу міжнародного досвіду у боротьбі із порушеннями МГП, є вельми необхідним заради покращення механізму та інституту відповідальності у міжнародному праві за вчинення державами-агресорами

протиправних дій. МГП встановлює ключові норми та принципи, призначені для захисту прав і гідності людей під час воєн та збройних конфліктів. Однак, щоб ці норми були ефективними, важливо встановити відповідальність за їх порушення.

Результати аналізу наукових публікацій. Проблемами притягнення до відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права займалися іноземні дослідники: Ж.-М. Генкертс, Л. Досвальд-Бек, Х. Лаутерпахт, Ф. Сендс, також дану проблему вивчали українські вчені: В. Лисик, Т. Маньгора, В. Пилипенко, Т. Печончик, А. Якименко. А. Цевух, М. Якимчук, Ю. Градиська розглядають особливості відповідальності за порушення норм МГП в сучасних умовах. Науковцями було зроблено внесок у розвиток та вивчення цієї галузі, але в умовах повномасштабної війни рф проти України є потреба в нових дослідженнях з метою притягнення рф та інших винних до відповідальності за порушення норм МГП.

Метою статті є визначення особливостей притягнення до відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі основні завдання: дати поняття відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права, розглянути види відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права; визначити особливості вдосконалення механізму притягнення до відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права.

Виклад основного матеріалу. За останні 4500 років, людство, на жаль, зуміло прожити без війн лише 250 років. Завжди виникали суперечки щодо поділу територій, спадкування, релігійних питань, расової приналежності, захоплення однією країною трону іншої країни або через колотнечу між правлячими родинами країн. На жаль, війна стала невід'ємною частиною життя людства.

Цікавим для нашого дослідження є той факт, що до Першої світової війни використання збройних сил не розцінювалося як злочин взагалі, натомість це вважалося допустимим шляхом вирішення конфлікту між країнами. Поняття “збройних сил” теж пройшло певну еволюцію. Зараз ми знаємо, що збройні сили це армія на постійно діючій основі, яка захищає державу та свій народ і є атрибутом будь-якої країни, але раніше становище було дещо іншим. Це стосувалося саме поняття “регулярної державної армії”. Постійно діючої регулярної армії не було у Європі до Столітньої війни, замість цього існували найманці та війська феодалів, які насамперед служили своїм інтересам. Якщо війна затягувалась або король не здійснював відповідної оплати, таке військо могло просто залишити поле бою та пограбувати місцевість. Всі ми розуміємо, що якби зараз існувала така модель, то спроби притягнути до відповідальності за скоєні злочини таких осіб, відбувалися б дуже складно [1, с. 206].

Міжнародно-правовий обов'язок щодо дотримання МГП несуть держави. Держава зобов'язана вживати заходів щодо попередження порушень МГП. Стосовно МГП це в першу чергу стосується збройних сил.

Важливо зауважити, що держави несуть відповідальність за інші порушення міжнародного права, зокрема за порушення імперативних норм міжнародного права, тобто за агресію. Агресія – це поняття у міжнародному праві, яке означає прямо або опосередковане протиправне діяння та застосування однією державою своїх сил проти іншої країни, з метою її підкорення або часткового знищення населення. Але норми, які забороняють агресію та встановлюють відповідальність держави, стосуються інших галузей міжнародного права, що не входять до міжнародного гуманітарного права та міжнародного кримінального права.

Саме на держави покладається відповідальність за порушення норм МГП. Держава несе відповідальність за порушення МГП, вчинені усіма гілками влади та особами, що знаходяться під її владою чи контролем. В тому числі, вона несе відповідальність за всі дії, які вчиняються особами, що входять до складу її збройних сил. Відповідальність держав має свої особливості, вона включає матеріальну відповідальність та політичну відповідальність.

Встановлення політичної та матеріальної відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права є однією з гарантій зміцнення міжнародного правопорядку, важливим превентивним заходом, спрямованим на запобігання збройним конфліктам [2].

Потерпіла сторона може звернутися з проханням до ООН, а через неї до всього співтовариству держав, Євросоюзу, Міжнародному Комітету Червоного хреста, щоб ті спонукали супротивну сторону дотримуватися норм гуманітарного права. Також вона може звернутися до Міжнародного суду в Гаазі, але тільки в тому випадку якщо обвинувачена сторона визнає компетенцію цього суду.

У міжнародному праві визначено, що відповідальність для країни настає тільки з моменту вчинення агресії по відношенню до іншої країни, а також з моменту породження збройного конфлікту та оголошення війни. Збройний конфлікт – збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт) [1, с. 207]. Іншим більш радикальним видом є війна. Оголошення війни – це певна юридична та дипломатична процедура, яка полягає в офіційному, в установленому порядку повідомленні однією державою іншої про припинення між ними миру та перехід до стану війни.

Держави, як це впливає зі змісту відповідних норм чинного міжнародного права й підтверджується правозастосовною практикою, несуть основні зобов'язання у зв'язку із забезпеченням кримінального переслідування та покарання осіб, які вчинили воєнні злочини. У зв'язку з цим особливого значення набуває питання криміналізації в національному кримінальному законодавстві серйозних порушень норм МГП, що застосовується в період збройних конфліктів. Міжнародно-правові акти, що діють у цій сфері, покладають на держав-учасниць зобов'язання криміналізувати такого роду серйозні порушення МГП і передбачити їх кримінальну відповідальність, беручи до уваги їх міжнародну та суспільну небезпеку [3, с. 148].

Міжнародне гуманітарне право – це галузь міжнародного публічного права, яка застосовується під час збройних конфліктів з метою обмеження засобів та методів ведення воєнних дій.

Галузь гуманітарного права спрямована на захист цивільного населення від впливу збройного конфлікту, а також тих, хто припинив брати участь у воєнних діях. МГП спрямоване на обмеження наслідків конфліктів, виходячи з міркувань гуманності.

Принцип гуманності є найбільш суцільним принципом у міжнародному гуманітарному праві, тому що він об'єднує всі положення у логічно побудовану систему норм, які застосовують під час збройних конфліктів та тісно пов'язані з суміжними галузями міжнародного права [4].

Як було вже зазначено вище, міжнародне гуманітарне право містить положення про те, які є види відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права, і також за вчинення яких злочинів така відповідальність може настати. До злочинів відноситься, наприклад, використання заборонених боєприпасів згідно

міжнародних Конвенцій (Женевська, Гаазька та інші), заборонено використовувати хімічну зброю або іншу отруту як проти військових комбатантів (особи, які перебувають у складі збройних сил та беруть активну участь у бойових діях), так і проти цивільного населення, завдавати ударів по незахищених містах, селах і будівлях, також заборонено вчиняти мародерство або грабіж, геноцид населення певної країни, тощо. Як ми знаємо з історії, багато злочинів, які було наведено вище, здійснювалися багатьма країнами-агресорами, які вели свою загарбницьку політику.

Женевські Конвенції – це міжнародні договори, які закріплюють у міжнародному праві норми щодо гуманного ставлення під час війни. Першу конвенцію було підписано у 1864 році. На сьогодні договір складається з чотирьох угод та трьох додаткових протоколів.

Женевські Конвенції охоплюють чотири універсальних міжнародних договори:

1. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у регулярних арміях – зобов'язує її учасників збирати на полі бою і надавати допомогу пораненим і хворим супротивника, причому будь-яка дискримінація у відношенні поранених і хворих з причин статі, раси, національності, політичних переконань або релігії забороняється. Усі поранені і хворі, які опинилися у владі супротивника, повинні бути зареєстровані, а дані про них повідомлені тій державі, на боці якої вони боролися. Медичні установи, санітарний персонал і транспорт для перевезення поранених, хворих і санітарного майна користуються захистом, і напад на них забороняється [5].

2. Конвенція про захист цивільного населення під час війни – передбачає гуманне поводження з населенням, що перебуває на окупованій території, і захищає його права. Конвенція про захист цивільного населення під час війни є Другою Женевською Конвенцією, прийнятою в 1949 році. Офіційно вона називається “Друга Конвенція про захист цивільних осіб в час війни”. Ця Конвенція встановлює міжнародні стандарти для захисту цивільного населення під час воєнних конфліктів. Вона забезпечує захист цивільних осіб, їхніх прав та гуманне поводження в умовах військових дій. Конвенція визначає права цивільних осіб під час конфліктів, включаючи захист від фізичного та психічного насильства, право на медичну допомогу та харчування, а також захист від військових операцій. Основна мета цієї Конвенції – захист громадян, які не беруть участь у воєнних діях, але перебувають під час конфліктів, та забезпечення їхньої безпеки, прав та гідності в умовах війни [6].

3. Конвенція про поводження з військовополоненими – встановлює правила, яких повинні дотримуватися воюючі сторони при поводженні з військовополоненими. Конвенція про поводження з військовополоненими є однією з чотирьох Женевських конвенцій, ухвалених у 1949 році. Ця Конвенція (офіційно відома як “Третя Конвенція”) встановлює міжнародні стандарти для захисту осіб, які опинилися у військовому полоні під час воєнних конфліктів.

Документ визначає права військовополонених, такі як захист від фізичного та психічного насильства, достатнє харчування та медична допомога, дотримання гідності та право на спілкування з міжнародними організаціями, зокрема Червоним Хрестом. Ця Конвенція також встановлює обов'язки та відповідальність держав, що знаходяться у військовому конфлікті, щодо захисту та гуманного поводження з військовополоненими. Порушення цих правил може мати серйозні наслідки в міжнародному правовому контексті та може бути розглянуте як воєнний злочин [7].

4. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, що постраждали в корабельних аваріях, зі складу збройних сил на морі. Ця Конвенція відома як четверта Женевська Конвенція, ухвалена у 1949 році. Офіційно вона називається “Четверта

Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, що постраждали в корабельних аваріях зі складу збройних сил на морі”. Ця Конвенція встановлює міжнародні стандарти щодо захисту та надання допомоги пораненим, хворим і морським військовим, які постраждали від корабельних аварій під час воєнних дій. Вона встановлює правила для обов’язків сторін конфлікту стосовно поранених та хворих у морських військових ситуаціях, включаючи право на доступ до медичної допомоги, захисту від неправомірних атак та обов’язок надавати гуманні умови лікування. Основна мета цієї Конвенції – захист осіб, які були захоплені під час воєнних дій, та забезпечення їхньої гуманної та гідної обробки відповідно до міжнародних стандартів [8].

8 червня 1977 року до Женевських конвенцій під егідою [Міжнародного комітету Червоного Хреста](#) прийняті три Додаткових протоколи:

[Протокол I](#) – стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів. Додатковий протокол I до Женевських конвенцій розширює захист осіб, які не беруть участь у воєнних діях під час збройних конфліктів. Він встановлює додаткові правила, що стосуються захисту цивільного населення, медичного персоналу, гуманітарних працівників та інших осіб, які не беруть активної участі у бойових діях. Цей протокол регулює ведення воєнних дій, запобігає будь-якому неправомірному насильству чи діям, що можуть завдати шкоди цивільному населенню та не учасникам конфлікту. Також він надає додаткові гарантії для захисту життя, безпеки, та гуманного поводження з усіма особами, які не беруть безпосередньої участі у воєнних діях.

[Протокол II](#) – стосується захисту жертв збройних конфліктів не міжнародного характеру. Додатковий протокол II до Женевських конвенцій стосується захисту жертв збройних конфліктів, які мають характер національних або внутрішніх конфліктів. Цей протокол розширює стандарти захисту, що були встановлені в основних конвенціях, на ситуації, де конфлікт відбувається всередині країни, а не між різними країнами. Він містить норми, спрямовані на запобігання будь-яким формам насильства проти цивільного населення та встановлює правила для його захисту в умовах таких внутрішніх конфліктів. Цей протокол є важливим, оскільки враховує специфіку ситуацій, коли конфлікт відбувається всередині країни, та допомагає забезпечити захист цивільного населення та непричетних осіб в таких умовах.

[Протокол III](#) – стосується введення додаткової відмітної емблеми у вигляді Червоного хреста і Червоного півмісяця. Цей протокол дозволяє використання Червоного хреста і Червоного півмісяця як додаткових медичних та гуманітарних емблем нарівні з уже існуючими символами, такими як Червоний Хрест і Червоний Півмісяць. Це розширює можливості позначення об’єктів та персоналу, які забезпечують медичну та гуманітарну допомогу в конфліктних ситуаціях, забезпечуючи їм захищений статус згідно з міжнародним гуманітарним правом. Україна є стороною Женевських конвенцій, включаючи основні чотири конвенції від 1949 року та додаткові протоколи до них, прийняті в 1977 та 2005 роках. Ці конвенції мають важливе значення для захисту осіб, що перебувають під час збройних конфліктів [9, с. 76].

Женевські конвенції встановлюють правила для захисту поранених, хворих, військовополонених, цивільного населення та непричетних осіб в час воєнних конфліктів. Вони також регулюють поведінку сторін конфлікту, запобігають злочинам війни та надають правовий каркас для гуманітарного захисту у разі збройних ситуацій. Женевські конвенції мають велике значення для захисту населення під час воєнних конфліктів, включаючи й Україну. Вони встановлюють норми та правила для захисту цивільного населення, що знаходиться в зоні війни або під час окупації території.

Конвенція гарантує права цивільного населення на життя, безпеку, харчування, медичну допомогу та інші основні потреби. Також вона забезпечує заборону на насильство, тортури, поневіряння та будь-які форми недопустимого ставлення до цивільних осіб. Україна, як учасник Женевських конвенцій, зобов'язана дотримуватися цих норм та забезпечувати їх виконання під час конфліктів або будь-яких інших ситуацій, коли цивільне населення опиняється під загрозою чи в зоні конфлікту. Женевські конвенції закріпили основний принцип сучасного міжнародного права: війни ведуться проти збройних сил супротивника; військові дії проти цивільного населення, хворих, поранених, військовополонених тощо забороняються. Женевські конвенції застосовуються у разі оголошеної війни або будь-якого збройного конфлікту, навіть якщо одна з воюючих сторін не визнає стану війни, і у разі окупації території, навіть якщо ця окупація не зустрине збройного опору.

Учасники Женевських конвенцій зобов'язані дотримуватися положень, якщо супротивна сторона, яка не бере участь у Женевських конвенціях, у своїх діях також буде їх дотримуватися. Положення Женевських конвенцій обов'язкові і для нейтральних країн. Женевські конвенції передбачають обов'язок країн-учасниць розшукувати й карати осіб, які скоїли або наказали вчинити будь-які дії, які порушують положення цих конвенцій. Такі особи підлягають суду країни, на території якої вони вчинили злочини, або суду будь-якої країни-учасниці Женевських конвенцій, якщо вона має докази їхньої винуватості.

Серйозним порушенням Женевських конвенцій вважається навмисне вбивство поранених, хворих, військовополонених і цивільного населення, катування і нелюдяне поводження з ними, включаючи біологічні експерименти, завдання шкоди здоров'ю, примус військовополонених служити в армії супротивника, взяття заручників, серйозне руйнування майна, що не викликано військовою необхідністю тощо. Особи, винні у серйозних порушеннях Женевських конвенцій, розглядаються як воєнні злочинці і повинні притягатися до кримінальної відповідальності.

Порушення Женевських конвенцій може набувати різних форм, і вони можуть стосуватися різних аспектів, від поведінки учасників конфлікту до обставин, що стосуються застосування міжнародного гуманітарного права. Ось деякі з найбільш розповсюджених порушень:

1. Насильство проти цивільного населення: Включає безпідставні атаки на мирних жителів, вбивства, тортури, знищення майна цивільних осіб тощо.

2. Недостатній захист поранених та медичного персоналу: Наприклад, атаки на медичні заклади, перешкоджання медичній допомозі, порушення нейтралітету медичних об'єктів тощо.

3. Неправильне поводження з військовополоненими: наприклад, недостатній захист, неприпустиме використання в якості робочої сили, тортури чи недостатнє харчування.

4. Неуваження до обов'язків окупаційної влади: Наприклад, незабезпечення основних потреб цивільного населення, порушення прав людини, неприпустиме використання сили тощо.

Порушення Женевських конвенцій є серйозними і мають міжнародний правовий статус. Вони можуть призвести до міжнародного осуду, судового переслідування осіб, винних у цих діях, та інших міжнародних реакцій. Ці стандарти гуманного поводження під час воєнних конфліктів є критично важливими для захисту уразливих осіб та збереження гідності в умовах війни.

Женевські конвенції передбачають порядок розслідування заяв про їхнє порушення і покладають на учасників зобов'язання прийняти закони, які передбачають ефективне кримінальне покарання винних.

Женевські конвенції, прийняті в рамках Міжнародного комітету Червоного Хреста у 1949 році, охоплюють чотири універсальних міжнародних договори, спрямовані на захист жертв війни:

1. Конвенцію про поліпшення долі поранених і хворих у регулярних арміях: гарантує захист і надання медичної допомоги пораненим та хворим у регулярних збройних силах.

2. Конвенцію про поліпшення долі поранених, хворих і військовополонених в полі: забезпечує захист поранених, хворих та військовополонених у полі бою.

3. Конвенцію про поводження з військовополоненими: визначає права та обов'язки військовополонених осіб, включаючи гуманне та гідне ставлення до них.

4. Конвенцію про захист цивільних осіб у час війни: забезпечує захист цивільного населення під час конфліктів, встановлюючи норми для їхньої безпеки, гуманного поводження та доступу до основних потреб, таких як харчування та медична допомога.

Усі ці конвенції встановлюють основні принципи гуманного поводження з учасниками конфліктів та гарантують захист прав та гідне ставлення до всіх осіб, що потрапили у військові дії.

Женевські конвенції є ключовими міжнародними документами, спрямованими на захист осіб, що перебувають у зоні воєнних конфліктів. Вони встановлюють правила та стандарти гуманного поводження під час війни, захищаючи життя, безпеку та гідне ставлення до цивільного населення, поранених, військовополонених та непричетних осіб. Ці конвенції є основою міжнародного гуманітарного права, що регулює поведінку учасників конфліктів та забезпечує захист уразливих категорій населення в умовах військових дій. Вони встановлюють правовий каркас для гуманітарного захисту осіб та надають основу для забезпечення гуманного та правового ставлення до усіх осіб, які опинилися у воєнних умовах.

Україна, як сторона Женевських конвенцій, зобов'язана дотримуватися їхніх положень та гарантувати їх застосування у внутрішніх та зовнішніх конфліктах, які можуть відбуватися на її території або впливати на неї.

Тепер розглянемо що таке Гаазькі конвенції. Гаазькі конвенції – це міжнародні договори, призначені для регулювання правил ведення війни та захисту цивільних осіб під час конфліктів. Ці конвенції мають на меті зменшення страждань під час війни та захист невинних людей та непричетних до конфлікту осіб.

Гаазькі конвенції складаються з ряду міжнародних договорів, укладених у Гаазі у 1899 та 1907 роках. Основні принципи цих договорів спрямовані на регулювання правил ведення війни, обмеження використання певних видів зброї та захист цивільного населення під час конфліктів. Вони також встановлюють правила для обходу військових дій, щоб зменшити страждання населення та захистити нейтральні країни від наслідків воєнних дій.

Отже, в міжнародному гуманітарному праві виокремлено три види відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права, такі як:

Індивідуальна відповідальність: особи, які вчинили важкі порушення МГП, можуть бути притягнуті до індивідуальної відповідальності. Це може включати військових та цивільних осіб, які порушили норми, наприклад, вчинивши злочини проти людяності або воєнні злочини.

Коллективна відповідальність: групи чи організації, які діють у рамках конфлікту і порушують МГП, також можуть нести колективну відповідальність. Відповідальність можуть нести: керівники політичних партій, очільники міністерств, головнокомандуючі військ країн-агресорів, або певні міжнародні організації, що були причетні до порушення міжнародних норм. Це може бути застосовано до збройних груп, повстанців, або інших структур, які винні в порушеннях.

Державна відповідальність: держави несуть відповідальність за порушення МГП, якщо вони не виконують свої зобов'язання захищати права цивільних осіб у військових конфліктах або надають допомогу або підтримку сторонам, які порушують норми МГП.

Для забезпечення відповідальності за порушення МГП були створені міжнародні суди та трибунали, такі як Міжнародний Кримінальний Суд. Ці органи мають право переслідувати та судити осіб, які вчинили важкі порушення.

У квітні 2022 р. Президент Володимир Зеленський повідомив про запровадження “спеціального судового механізму для розслідування воєнних злочинів росіян”. А в червні 2022 р. Україну відвідала міжнародна комісія ООН, яку створили для фіксації порушень прав людини і міжнародного гуманітарного права. 3 липня 2023 р. в Гаазі офіційно розпочав свою роботу Міжнародний центр з переслідування за злочин агресії проти України (ICRA). І вважається (так, принаймні, подається в офіційних прес-релізах), що це такий перший крок до створення спеціального трибуналу [10, с. 211].

Воєнними злочинами є серйозні порушення МГП, за які міжнародним правом передбачена кримінальна відповідальність конкретних індивідів. Воєнні злочини – це серйозні порушення Женевських конвенцій про захист жертв війни (1949 р.) Воєнні злочини можуть бути вчинені лише під час збройного конфлікту: як міжнародного, так і не міжнародного. Тобто кваліфікація воєнного злочину можлива лише за наявності збройного конфлікту [11].

Відповідальність за порушення МГП спрямована на запобігання подібним порушенням у майбутньому, відновлення порушених гуманітарних норм і захист прав і гідності цивільних осіб в умовах конфлікту. Вона відіграє важливу роль у збереженні світового порядку та міжнародного миру.

Висновки.

Отже, міжнародне гуманітарне право є важливою галуззю міжнародного права, яка регулює поведінку сторін конфліктів з метою захисту прав людини та обмеження страждань, які можуть виникнути під час війни. З проаналізованого матеріалу можна переконатись у тому, що міжнародне гуманітарне право має значне місце та вплив на світову політику та порядок. Його основними принципами є недопустимість надмірного насильства, захист цивільних осіб та недопустимість використання певних видів зброї. Міжнародне гуманітарне право важливе для забезпечення гідності та безпеки всіх осіб під час збройних конфліктів та війн. Завдяки існуванню цього виду права, можливе покарання тих, хто в свій час підступно нападав на країни та знищував їхнє населення, палив міста, вчиняв акти варварства та мародерства тощо. Звісно, усі норми міжнародного гуманітарного права не досконалі, як і в інших видах права, але саме завдяки їм людство має підвищені шанси на збереження більшої кількості життів під час збройних конфліктів, а також зменшення кількості війн, які можуть призводити до страшних катастроф як у демографії, так і політиці або економіці. Стосовно Женевських конвенцій та Гаазьких конвенції обидві спрямовані на регулювання ведення війни, захист прав людей під час конфліктів та зменшення страждань під час війни та захист цивільного населення.

З метою притягнення рф до відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права потрібно на сучасному етапі займатися документуванням фактів порушення з метою проведення після перемоги спеціального трибуналу.

Використана література

1. Цевух А.І., Якимчук М.Ю., Градиська Ю.В. Відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. Вип. 75. Ч. 3. 2023. С. 204-209. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.3.33>.
2. Майстренко О. Відповідальність за порушення норм міжнародного права. URL: http://www.pollawlife.com.ua/2014/03/blog-post_21.html (дата звернення: 04.01.2024).
3. Пилипенко В.П. Деякі питання імплементації римського статуту Міжнародного кримінального суду у законодавство держав-членів. *Правова система: теорія і практика*. 2020. № 4. С. 147-153.
4. Міжнародне гуманітарне право. URL: <https://minre.gov.ua/diyalnist/napryamku-proektiv-minreintegracziyi/mizhнародne-gumanitarne-pravo> (дата звернення: 04.01.2024).
5. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у чинних арміях: Конвенція ООН від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_151 (дата звернення: 04.01.2024).
6. Конвенція про захист цивільного населення під час війни: Конвенція ООН від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_154 (дата звернення: 04.01.2024).
7. Конвенція про поводження з військовополоненими: Женевська Конвенція ООН від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_153 (дата звернення: 04.01.2024).
8. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі (укр/рос): Конвенція ООН від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_152 (дата звернення: 04.01.2024).
9. Лисик В. Вплив Міжнародного комітету Червоного Хреста на розвиток гуманітарного права. *Український часопис міжнародного права*. 2006. № 2. С. 74-81.
10. Маньгора В.В., Маньгора Т.В. Імплементація норм міжнародного гуманітарного права в національне законодавство в умовах воєнного стану. *Інформація і право*. № 3(46)/2023. С. 205-214. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.3\(46\).287255](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.3(46).287255).
11. Що таке право на війну та право війни? URL: <https://www.isha.com.ua/analitika/109-dorechi/322-shcho-take-pravo-na-vijnu-ta-pravo-vijni.html> (дата звернення: 04.01.2024).

***